

PARTIZANSKO ZDRAVSTVO NA ŠKOFJELOŠKEM PODROČJU

Škofjeloški hribi in tudi doline so gorenjskim partizanom nudile varno zatočišče za časa borbe proti okupatorju. V teh hribih se je zadrževalo največ gorenjskih partizanov, zbirali so se bataljoni in tu je iz njih nastala prva partizanska brigada. Tako kot so se večale in razvijale partizanske vojne enote, tako se je postopno izboljševala tudi zdravstvena služba od preprostih začetkov do dobro organizirane mreže zdravstvenih postojank. Partizansko zdravstvo je skrbelo za pogoje, ki naj ranjenim in bolnim borcem nudijo najboljšo pomoč in nego, predvsem pa varno zavetje v času zdravljenja.

Okupator je ves čas svojega divjanja pri nas poizkušal odkriti zavetišče ranjencev, predvsem pa organizirane partizanske bolnice, da bi tako vplival na borbena morala borcev v operativnih enotah. Računal je, da bi z odkritjem in uničevanjem ranjencev vnesel nemir in občutek negotovosti v borce, ki naj bi se bali ranitve tako kot smrti. Sposobnost partizanov ter zavednosti in požrtvovalnosti domačega prebivalstva gre zasluga, da v teh krajih okupator v svojem zločinskem prizadevanju ni uspel.

V prvih partizanskih enotah ni bilo zdravnikov. Med borci so se našli takšni, ki so se vsaj nekoliko razumeli na prvo pomoč, bodisi da so služili v kivi vojski kot bolničarji, ali pa so imeli prirojeno sposobnost pomagati človeku v stiski.

Prvi bolje usposobljen zdravstveni delavec, ki je deloval v enotah na tem področju, je bil medicinec Janez Konšek, ki se je udeležil tudi dražgoške bitke. Bil pa je že spomladi 1942 ujet in kasneje ustreljen. Prvi zdravnik, ki je prišel v partizanske enote na Gorenjsko iz Ljubljane, je bil dr. Jože Gabrovšek. V poletju 1942 se je en mesec zadrževal v četi, ki se je spopadla z Nemci na Partizanskem vrhu. Po spopadu in delni razkropitvi čete se je še z nekaterimi borci vrnil v Ljubljano; kasneje je umrl za pegavcem med hrvaškimi partizani. Spomladi 1942 sta prišla iz Ljubljanske pokrajine medicince Janez Kmet-Mirko in Emil Straus-Rudolf. Dodeljena sta bila Selški in Poljanski četi. Janez Kmet je bil pozimi 1942/43 dodeljen pokrajinskemu komiteju in je kasneje odšel na Koroško, Štrausa so pa Nemci zajeli in ustrelili kot talca.

V prvem obdobju partizanstva ni bilo misliti na ustanavljanje zdravstvenih postojank, saj ni bilo niti izkušenega kadra niti možnosti. Neizmerna nemška premoč ni dovoljevala frontalne obrambe, hiter umik je bila najboljša rešitev za obstoj enot. Reševanje ranjencev je bilo ob takih razmerah skorajda nemogoče; število rešenih ranjencev je bilo zelo majhno, večino so Nemci pri čiščenju terena pobili ali zajeli. Partizanstvo na Gorenjskem je doživelo nekaj

takih katastrof kot na primer Udenboršt, Mošenjska planina (Joža Gregorčič) in Žirovski vrh, od koder se praktično ni rešil noben ranjenec.

V prvem obdobju so se rešeni ranjenci zatekali h kmetom, ki so jih skrivali in hranili. Zdravniško pomoč so iskali pri zdravnikih na terenu, ki so požrtvovalno napravili vse, kar je bilo v tem času in takih razmerah sploh mogoče.

Zdravnik Gorenjskega odreda dr. Edvard Pohar
spomladi 1943

Kaj so doživeli nekateri teh ranjencev, presega meje verjetnosti. Eden izmed ranjencev dražgoške bitke se je zavlekel h kmetu, ki ga je poznal in mu je pripravil skrivališče v gnoju pred hišo. Skozi majhno odprtino mu je podajal hrano in zdravila in to je bil njegov edini stik z zunanjim svetom. V tem zaklonišču je preživel skoraj 3 mesece v temi. Tajanje snega in vedno močnejši curki gnojnice so ga prisilili, da se je odvlekel v gozd in se nato kmalu pridružil soborcem. — Drugi ranjenec se je s prestreljeno stegenico privlekel do hiše nad Ločnico, kjer ga je domača hči skrila v skednju in mu več mesecev nosila hrano, ne da bi kdo domačih slutil, da imajo v hiši ranjenega partizana. Po njegovem pripovedovanju je spočetka trpel hude bolečine, ko se je kost še premikala. Spomladi so ranjenca ilegalno spravili na II. kirurški oddelek splošne bolnice v Ljubljani, kjer se je ugotovilo, da se je kost sicer zarasla, noga pa je ostala močno skrajšana. Tudi ta ranjenec se je, čeprav invalid, vrnil v škofjeloške hribe. — Mnogo je bilo takih neznanih junaških ranjencev

in tudi aktivistov, ki so se kljub živalskemu terorju okupatorja odločili, da sprejmejo in negujejo ranjenega borca po svojih najboljših močeh.

Z večanjem števila partizanov, z izboljševanjem medsebojnega povezovanja in organizacije ter z naraščajočo iznajdljivostjo se je oskrbovanje ranjencev in bolnikov postopno boljšalo. Zanimivo je, kako so nastala prva zavetišča za ranjene in bolne partizane v Selški in Poljanski dolini. Dva starejša in onemogla dražgoška borca sta se umaknila iz bojnih enot, ker nista mogla vzdržati hudih naporov in sta se preko zime »zabila«. Prvi je bil Gregor Rupnik-Groga, ki si je pred odhodom v partizane iz strahu pred izselitvijo zgradil majhno barako v gozdu in kamor se je zatekel, ko je bil odpuščen iz enote. Ker je bil izšolan vojaški bolničar, so se k njemu začeli zatekati ranjenci in bolniki. Aprila 1942 je zgradil večjo barako za Križem v Krivčevem gozdu in tako je bila narejena zakonspirirana zdravstvena postojanka. Zdravstveno pomoč in navodila, zdravila in obveze je priskrboval dr. Gregorčič iz Gorenje vasi. Groga v svojih spominih opisuje, kako so prihajali ranjenci in bolniki, kako so se zdravili in zopet odhajali v bojne enote. Pri njem se je z ranjencem II. grupe odredov oglasil tudi zdravnik, kasnejši narodni heroj Dušan Mravljak-Mrož, ki je kasneje padel v slavnem Pohorskem bataljonu. Spominja se tudi Kljusovega Jožeta, ki se je pri njem zdravil kot bolnik. Postojanka se zaradi nevarnosti dekonspiracije ni mogla zadrževati predolgo na istem mestu in zato se je moral Groga večkrat premeščati. V tej postojanki so se lahko zdravili le lažji ranjenci, večino težjih pa so pošiljali v partizansko bolnico »Franjo«.

Previjalnica za ranjence v gospodarskem poslopju pri kmetu Košancu v Jazbinah je bila ena prvih partizanskih zdravstvenih postojank na škojeloškem območju. (Po fotografiji v Loškem muzeju.)

Drugi obeh dražgoških borcev je bil Andrej Rozman. Onemogel se je po borbi zatekel na Ojstri vrh k Janezu Trojarju-Zaglobi, ki ga je preživel preko zime. Od pomladi 1942 naprej se je zadrževal v pobočju Strmca v manjši bajti. Pridružila sta se mu še dva oslabela prvoborca in razdelili so si delo pri preskrbi, kuhinji in obveščanju. Andrej ni bil bolničar, temveč čevljar iz Križ pri Trziču in je zato lahko nudil le skromno pomoč pri boleznih in poškodbah. Nasvete in zdravila je dobival od dr. Strnadove iz Železnikov. Napredek od prejšnjega »zabijanja« ranjencev po raztresenih kmetijah je bil v tem, da so se ranjenci v gozdu počutili bolj varne in so dobivali boljšo zdravstveno pomoč kot prej. Število bolnih in ranjenih je bilo spočetka skromno. Partizani so pa le vedeli, kje imajo zatočišče v stiski in so to postojanko začeli imenovati »Andrejeva bolnica«. Poleti 1943 je Andrej zgradil novo postojanko nad Studensko grapo, v katero se je zatekel kot ranjenec Lojze Soklič. Le-ta je bil sanitetno znatno bolje usposobljen in je bil zaradi tega postavljen v septembru 1943 za vodjo te enote, Andrej pa je prevzel čevljarsko delavnico. Andrej svobode ni dočakal, padel je v zasedi februarja 1945.

Štab Gorenjskega odreda se je pozimi 1942/43 zadrževal v pobočjih Jelovice in Ratitovca, ker se je v škofjeloških hribih zadrževala tudi večina gorenjskih enot. Manjše enote so ostale med Kamnikom in Trzičem, pod Stolom in na Pokljuki. Štab Gorenjskega odreda (Biček, Pemc, Kosta) je poklical 1. maja 1943 iz I. partizanske bolnice na Mežakli dr. Edvarda in mu odredil kot sanitetnemu referentu odreda, da poskrbi za naraščajoče število ranjencev. Takoj se je začela gradnja prve postojanke pod Ratitovcem iz desk, ki jih je po ratitovski cesti prepeljal s svoje žage Markot iz Podlonka. Glavni graditelj so bili Andrej Tolar, Miha iz »Zadnje rezerve« in Franc Tolar s Prtovča, pomagali pa so tudi drugi. Zgrajena baraka je imela osem ležišč, vendar je postala kmalu premajhna in so zato postavljali dodatne šotore, najprej za osebje, nato pa tudi za lažje ranjence. Spočetka je imel zdravnik kot pomoč edinole borca iz leta 1942 in kurirja Jakoba Dolenca-Cvetka. Prve tedne sta morala sama prenesti vso hrano, vodo in oglje v bolnico, nato pa jima je bil na zahtevo zdravnika dodeljen še Miha Tolar-Zoro.

Drugi dan po ustanovitvi Prešernove brigade so prinesli do poti na Ratitovec prvega komandanta brigade Ivana Javorja-Igorja, ki je bil ranjen nad Selci. Naslednji večer so prišli Nemci na Prtovč in prišlo je do kratkega spopada. Zaradi negotovega položaja so bili vsi ranjenci že zvečer preneseni med skale v pobočje Ratitovca, ves material pa je bil poskrit med skale. Navsezgodaj zjutraj naslednjega dne so se Nemci s šestimi kamioni pripeljali na Prtovč in takoj odšli v smeri bolnice. Osebje bolnice, ki je bilo precej visoko na opazovalnici, je zaslišalo lomljenje vej na široki fronti in je sprva mislilo, da se umikajo domačini. Ko pa se je zaslišalo razbijanje bolnice in glasne nemške komande, je bilo jasno, da je bolnica izdana. Ranjence so nato prenesli višje, skoraj pod vrh Ratitovca. Nikoli ni bilo točno dognano, kako je moglo priti do izdaje. Najbolj verjetno je, da je eden izmed nosilcev ranjencev dezertiral in Nemce pripeljal do mesta, kjer so ranjence prevzeli ljudje iz bolnice. Od tega mesta dalje so Nemci prečesali ves teren in tako so odkrili bolnico. Ta izkušnja je bila dober nauk za naprej. Pri sprejemanju ranjencev je bil kasneje postopek tak, da so nosilci ranjence nosili mimo bolnice in jih je šele nato prevzelo osebje bolnice. Ljudje iz bolnice so se nato nekaj časa vračali po poti, po kateri so prišli nosilci z ranjenci in šele nato zavili proti sami bolnici. S to

taktiko se je hotelo doseči, da bi Nemci začeli pregledovati in česati teren šele potem, ko bi že prešli bolnico in bi tako udarjali v prazno.

V poletju 1943 ni bilo misliti, da bi takoj zgradili novo barako. Odredna bolnica si je priskrbela šotore in je zaradi večje varnosti večkrat menjala svoj položaj. Nikdar pa se ni odmaknila od bližine Podlonka, cela dva meseca se je celo zadrževala pod samo vasjo med ratitovško cesto in cesto, ki pelje s Češnjice skozi Dašnico v Podlonk. V septembru se je bolnica preselila pod Jesenovce nad hišo v Brusnicah, imenovano »Zadnja rezerva«. Na tem mestu je bolnica s kratkimi presledki ostala skoraj do konca vojne.

Ker so v to odredno bolnico sprejemali samo težke ranjence, je bila za lažje ranjence in bolnike ustanovljena druga postojanka prav tako v bližini Podlonka. Ker je bilo odločeno, da se ime bolnice uporablja le takrat, če ima svojega zdravnika, se je zdravstvena postojanka brez zdravnika imenovala ambulanta. Ker je bila to prva po odredbi ustanovljena postojanka, nekako dopolnilo odredni bolnici, je dobila ime »Ambulanta A Gorenjskega odreda«. Vodil jo je Božo Šmid iz Podlonka, ki je bil izkušen bolničar in tudi dober organizator.

Ko je prevzel vodstvo postojanke na Ojstrem vrhu Lojze Soklič, je poklical na pomoč odrednega zdravnika zaradi pregleda in zdravljenja težjih ranjencev. Dogovorjeno je bilo nadaljnje sodelovanje in preskrbovanje s sanitetnim materialom. Postojanka se je takoj vključila v odredno zdravstveno mrežo kot Ambulanta B.

V septembru 1943 je odredni zdravnik izvedel, da se v Poljanski dolini nahaja »bolnica«, ki jo vodi Gropa. Ker ni imel z njim še nobene povezave,

Baraka bolnišnice Gorenjskega odreda pod Ratitovcem

se je s kurirji in terenci iz Javorij napolnil k njemu. Našel ga je v podzemnem bunkerju blizu neke hiše. Ker se je v tem bunkerju zadrževal že precej časa, so bile steze že dokaj izhojene in je bilo Grogi zato naročeno, da se čimprej preseli. Postojanka je dobila uradni naziv Ambulanta C in iz osrednje bolnice so ji občasno pošiljali sanitetni material. Ker je v tem času in do poletja 1944 Gorenjski odred zajemal še celo Gorenjsko, so se nove sanitetne postojanke označevale z naslednjimi mesti v abecedi. Tako na primer: ambulanta D na Mežakli, E v Bohinju, F in G okrog Storžiča, H pod Begunjsčico.

Od septembra 1943 je bila odredna bolnica ves čas do novembrske ofenzive v pobočju Jesenovca nad Zadnjo rezervo. Od bolnice se je videlo naravnost do te hiše in dogovorjeni so bili znaki za primer nevarnosti. Bolnica je bila še vedno nameščena v šotorih, zgrajena je bila samo majhna pokrita kuhinja. Ker bi pozimi ranjenci težko ležali pod šotori ali v navadnih lesenih barakah, se je v tem času začela gradnja brunarice v velikosti 4×4 m, s streho iz desk, z manjšo kuhinjo in z lesenim straniščem. V tej bolnici so bili spodaj pogradi za težke ranjence, zgoraj pa za lažje ranjence in za del osebja. Prostor je bil svetel, ker je imel dve okni in stene obite z debelim papirjem. Odločeno je bilo, da bo bolnica preseljena v novo postojanko šele takrat, ko bo zapadel sneg.

Konec novembra 1943 je zadivjala nemška ofenziva preko Primorskega in takoj za tem tudi čez škofjeloške hribe. Prešernova brigada se je umikala s Primorskega preko Davče in prišla na Prtovč. S seboj je prinesla tri težke ranjence in še deset lažjih. S Prtovča je komandant brigade Svarun poklical odrednega zdravnika, mu predal vse ranjence in se zaradi bližine Nemcev takoj premaknil na Ratitovec. Osebje bolnice, zdravnik in dva sodelavca so ostali z ranjenci sami na Prtovču. Rakete so že razsvetljevale Novakovo Jelovico, Češnjico in okolico, medtem ko so ranjence še nameščali na sani. Na srečo so prav takrat prihajkali na Prtovč bohinjski kurirji, ki so nato pomagali pri prevozu in spremljanju ranjencev. Povratek v bolnico zaradi prodiranja Nemcev iz smeri Podlonka ni bil več mogoč. Po kratkem posvetu se je cela kolona podala skozi vas Podlonk in se zatekla na spodnji konec vasi h kmetu Markotu, ki je imel ob vodi veliko žago. Okrog 24 ljudi, ranjencev in osebja, se je namestilo pod žago na žaganju. Markot je takoj zapregel konja in od hiše do žage s sanmi in vejami zabrisal vse stopinje v snegu. Naslednje jutro je prišla na skrivaj do žage domača hči in povedala, da so Nemci v hiši, vendar se bodo menda pomaknili višje. Ker Nemci niso opazili nobenih sledov in ker si verjetno tudi niso mogli zamisliti, da bi partizani upali zadrževati se tako nizko v dolini, okolice sploh niso pregledovali. To je bila rešitev za partizane in tudi za vse domače. Kmalu po odhodu Nemcev se je zaslišalo streljanje na Prtovču in prikazal se je dim gorečih hiš. Ko so Nemci po treh dneh zapustili to področje, so partizani težke ranjence prenesli v novo zgrajeno bolnico, kamor so prišli tudi ranjenci in osebje iz stare postojanke. Lažje ranjence pa je prevzela ambulanta A.

Zaradi globokega snega je bil dostop do bolnice zelo otežen, ker bi jo gazi lahko izdale. Zakonspiriranje je bilo izvedeno na ta način, da so ranjence nosili po poteh do Zadnje rezerve in nato skozi vežo in kuhinjo v hiši na stezo, ki pelje do studenca in skladovnice drv, od koder je pot peljala po potoku navzgor in šele nato po celem snegu do same bolnice. Pred prihodom nosačev z ranjenci do hiše so domači pogasili vse luči in utihnili, ranjence pa so pokrili

preko glave in tako niso niti slutili, da jih nosijo skozi hišo. Domači so nato takoj zabrisali vse sledi. V decembru tega leta so drugega za drugim prenesli v bolnico skoraj ves štab Prešernove brigade, in to najprej komandanta Svaruna, nato namestnika Krtino in še načelnika štaba Borisa. V tej postojanki so preko zime in do spomladi 1944 opravljali svoje naloge dr. Edvard, Romi (Karl Kozar), ki je bil bolničar, vojaški vodja Zoro (Miha Tolar), zaščita in nosilci ranjencev. Preskrbovanje s hrano in obveščevalno delo so opravljali Cvetko (Jaka Dolenc), Bogo (Pavle Tolar), Milan (Franc Kušar), ekonomat in kuhinjo pa je oskrboval Štefan (Franc Divjak).

Ker se večkrat omenja Zadnja rezerva — to je hiša, ki je spadala pod Podlonk, bila pa je odmaknjena v pobočje Jesenovca v Brsnicah — je potrebno, da se o tej hiši pove nekoliko več. Prvi partizan je prišel v to hišo že v poletju 1941 (verjetno je bil Henrik Biček) in ga je nato domači sin Miha Tolar peljal v Jelovico do Mošenjske planine. V istem letu so se tu ustavljali tudi drugi partizani, med njimi tudi Stane Žagar, Joža Gregorčič in drugi, včasih pa kar cela četa, katerim so domači nudili skromno hrano, domači dekleti Angela in Mici pa sta jim oprali perilo. Domača sinova Andrej in Miha sta po kapitulaciji Jugoslavije poskrila precej orožja in zlasti municije, po katerega so nato hodili prvi partizani. Imela sta skrit tudi težki nemški mitraljez, ki so ga v poletju 1942 odnesli borci udarnega voda na Pokljuko in z njim obstreljevali Nemce v dolini. Po vsej verjetnosti nobena hiša v Sloveniji ni imela toliko obiskovalcev, partizanov in terencev, in to vsa štiri leta skoraj nepreki-

Osebnje bolnišnice Gorenjskega odreda pod Ratitovcem spomladi 1943: stojijo Franc Divjak-Štefan, dr. Edvard Pohar in Karel Kozar-Romi, sedijo Franc Kušar-Milan, Miha Tolar-Zoro, Pavle Tolar-Bogo in Jaka Dolenc-Cveto. (Po fotografiji v Loškem muzeju.)

»Zadnja rezerva«, domačija Tolarjevih v Brsnicah pod Jesenovcem

njeno, kot prav Zadnja rezerva. Domači so vedeli, da so nekateri obiskovalci hiše kasneje dezertirali, ali so bili zajeti, in so se seveda bali izdajstva. Iz presenetljivo nerazumljivih razlogov pa se to ni nikdar zgodilo in so vsi obiski v tej hiši zamolčali. Predvsem je bila hiša zasedena zadnji dve leti vojne, ko se je ves čas v njeni bližini zadrževala bolnica. Tu je bila obveščevalna služba, tu se je pralo za vse ranjence, sem so prinašali kurirji pakete zdravil in pošto, tu je bila javka za sprejem ranjencev in še vse drugo. Nemci so prišli do hiše enajstkrat, vendar zaradi dobre obveščevalne službe in v veliko srečo vseh nikdar niso naleteli na kakega partizana. Tako je hiša ostala nedotaknjena do konca vojne. Domači Tolarjevi so ali pomrli ali se preselili in novi najemnik je pred nekaj leti hišo zažgal. Ruševine sedaj samevajo in se lahko le z grenkobo spominjajo živahnih dni za časa partizanstva.

Ko se je štab Gorenjskega odreda konec februarja 1944 premaknil na levo stran Save v dolino Kokre, je z njim odšel tudi sanitetni referent ter spremljevalca Zoro in Cveto. Dober mesec je ostala odredna bolnica brez zdravnika, nakar so iz štaba IX. korpusa, h kateremu je bila bolnica priključena, poslali bivšega italijanskega oficirja dr. Ciccarelja, ki se je ob kapitulaciji pridružil partizanom in nato ostal v tej bolnici do oktobra 1944. Prejšnji odredni bolnici, ambulanti B in C sta prišli v sklop Škofjeloškega odreda, katere sanitetni referent je bil Polde Hladnik.

Odredna bolnica je ostala v brunarici do začetka maja 1944. Njen vojaški vodja je postal Bogo, komisar pa Štefan. Ker je število ranjencev naraščalo in ker se je bolnica zadrževala že dolgo na istem mestu, so jo premaknili na

Jelovico pod planino Pečano, kjer so zgradili lesene barake in šotore iz lubja. V poletju 1944 je prišla na Jelovico XXXI. divizija in iz hudih bojov so prinesli v bolnico štirinajst ranjencev. Med ofenzivo se je zaradi bližine borb bolnica morala premakniti v bohinjsko smer in ko je nevarnost popustila, so se brez žrtev vrnili na staro mesto. Ker pa bi bivanje na Jelovici prek zime ne bilo mogoče, so na jesen začeli graditi na starem mestu nad Zadnjo rezervo nove barake in na tem mestu je bolnica nato obstala do konca vojne. V oktobru je bil zdravnik dr. Ciccarelli premeščen na mesto sanitetnega referenta italijanske divizije Garibaldi in je bil na njegovo mesto v odredno bolnico dodeljen zdravnik dr. Miha Žemva.

Bivša ambulanta A je postala premična bolnica v sklopu korpusne bolnice in je pogosteje menjavala svoje položaje, ker je skozi njo prehajalo mnogo ranjencev in bolnikov. Zadrževala se je v pobočju Ratitovca, kasneje v Plenšaku pod Prtovčem in tudi blizu samega Podlonka. Vodja bolnice je bil Rudolf Tolar-Jernej, bolničarka pa Julijana Boc-Jana. Manjšo postojanko je imela bolnica tudi na severni strani Jelovice blizu Kupljenika, kamor so se zatekali ranjenci iz Jelovice in tudi iz Savske doline. To bolnico je vodil dolgotrajni brigadni zdravnik Prešernove brigade Brane Štangl-Peter.

Partizanska bolnica »Franja« je imela svojo glavno postojanko pri Cerknem. Ker pa je bila bolnica vedno do kraja zasedena, so ustanavljali njene oddelke za bolnike, lažje ranjence in rekonvalescente tudi na drugih krajih. Ker okrog Cerknega ni bilo več varnih mest, so se orientirali na Gorenjsko in so na področju Davče ustanovili dve postojanki, in sicer oddelek C in D.

Vse navedene partizanske zdravstvene postojanke so ostale nedotaknjene do osvoboditve. Zasluge za tak srečni konec ne gre pripisati samo ljudem iz bolnic, temveč v prvi vrsti prebivalstvu teh krajev. Popolnoma nemogoče je bilo, da bi domačinom lahko prikrili kraje, kjer so se zadrževale postojanke. S te strani se ljudje v bolnicah niso bali izdajstva, bali so se edino dezertarjev in vrinjencev. Bolnice so imele svoje obveščevalce po vaseh. Preden je na primer prišla nemška patrolja iz Železnikov do Češnjice, so se domačini obveščevalci že pripravljali, da ugotovijo smer premika in po hitrih zvezah opozorijo vse partizanske postojanke. Preden so Nemci prispeli v Podlonk, je bila bolnica že obveščena in se je lahko primerno pripravila. V prvem obdobju obstoja zdravstvenih postojank tudi še ni bila organizirana gospodarska komisija in je moralo osebje postojank samo skrbeti za hrano. Za težke ranjence so se vedno dobile razne dobrote, ki so jih pripravljale mladinke. Katerikoli partizan in ne samo domačin, ki je preživel nekaj časa v teh krajih, se je s težkim srcem odpravljal na druge terene, ker je bil prepričan, da boljših partizanskih krajev ni nikjer več.

Résumé

LA MÉDECINE DE LA RÉSISTANCE SUR LE TERRITOIRE DE ŠKOFJA LOKA

Pendant les premières luttes des partisans avec les occupants, les partisans blessés se réfugiaient dans les fermes montagnardes, où ils risquaient le danger permanent d'être découverts par des ennemis et où ils étaient privés de toute aide médicale professionnelle. Deux combattants qui, épuisés après la bataille de Dražgoše, se retirèrent des unités de guerre, construisirent au printemps 1942 dans la forêt

deux baraques très simples où ils recevaient des blessés. Ils étaient aidés dans la mesure du possible par les médecins de Gorenja vas et de Zelezniki. A cette époque-là les deux premiers étudiants en médecine vinrent dans les montagnes de Loka. Le 1er mai 1943 l'état-major du corps d'armée pour la Haute Carniole envoya dans ces régions le médecin dr Edvard qui organisa un petit hôpital sous Ratitovec. On fonda des hôpitaux et des ambulances improvisés aussi dans d'autres endroits. Les habitants des fermes voisines les aidaient avec les provisions, ils leur apportaient des informations et ils gardaient leur secret, de sorte qu'elles ne furent jamais trahies. Avant les offensives ennemies on transportait les blessés dans les forêts et on les cachait dans les rochers. «Franja», l'hôpital fameux, caché dans le passage étroit au-dessus de Cerknô, avait deux succursales à Davča.